

Hivatásunk arra kötelez, ...

„Hivatásunk arra kötelez, hogy az egyetemes és a nemzeti kulturális örökség megőrzését és továbbadását méltóképpen teljesítsük. Küldetésünk, hogy a ránk bízott szellemi vagyont a digitális kor szakmai követelményeinek megfelelően, a tudás és az etikus magatartás iránt elkötelezetten, a jelen és a jövő javára kezeljük. A magunk eszközeivel hozzá kívánunk járulni az emberi jogok, a demokrácia, a jogállamiság, az esélyegyenlőség és az információ szabadságának biztosításához.”

(MKE-üzenet az IFLA-tagokhoz, 2005)

Úgy csordulnak belém a szavak, mint mikor zsilipet nyit a gátór, s a víz vágatni kezd. Ha medre van, akkor terelten, ha a meder megtelt, akkor mindenfelé, elötvte, árasztva a környezetet. Látszólag rombolón, de mégsem. Mert a víz pontosan tudja, hogy mit tegyen, hogy mit kell tennie. Tudja. Teszi. Miért van, hogy mi oly gyakran állunk meg kétségbeesve: mi is a dolgunk. Hol a helyünk, és mit kell tennünk? De most hagyom, hogy a szavak átmossanak. Hagyom, hogy elárasszanak. Nem gondolkodom semmiféle renden. Nem gondolkodom rendszerben. Egyszerűen csak olvasok. 750 oldal. 75 év története. Az MKE története... S amikor az ember saját történetével szembesül, már érti, érzi, a rendnek nem most kell megszületnie, a rend már valahol – a 75 év folyamán – megszületett, beteljesült, megtörténté vált. A mai nap, a most megélt pillanatnyi idő, amíg a kötetet bárki is lapozza, mint a polírozás a bútoron, arra való, hogy a szép még szebb, a kedves még kedvesebb, a tudott még pontosabban tudott emlékké lehessen. És, hogy ismét együtt lehessenek – meghúzódva, csendben, magamban – Veletek. Főhősökkel, mindnyájatokkal, szerzőkkel és szerkesztőkkel, azokkal, akiket még csak névről sem ismerek, és mégis a könyv révén magamnak látni engedhetem arcukat, azokkal, akikkel ma és holnap is találkozhatom, s azokkal, akik a végtelen történet 750 oldalnyi, most még fehér, de egyszer talán majd megsárguló lapjait már csak odafönt lapozzák. Krüner Zsófiának ajánlom e sorokat, Fejős Lacinak, meg Ottovay Lászlónak.

Kitüntetés, hogy mellettük lehettem. Óh, de sokan vagytok égi társak! De talán még Nektek is ismeretlen a volt salgótarjáni nyomda és kötetvezető kollégám, Barna Frédi. Ő semmiképpen sem kerülhetett bele ebbe a kötetbe, hiszen észtvesztően fiatalon, alig pár év könyvtári munkaviszonyt töltve hunyt el, több mint húsz éve már. A betegség legyőzte. Nekem tanítóm lett. Átala szeretem a nyomdát, a könyvet mint illatot, a könyvet mint terméket, mint olyan csodát, ami az ember kezében – olvasás közben – bármivé tud válni. S ahhoz, hogy a csoda megtörténjen, nem kell semmit bekapcsolni, feltölteni, működésbe hozni, elég csak felütni és elmélyülni benne, a továbbiakban már minden csak rajtunk múlik. Frédi attól volt fantasztikus ember, ahogyan rajongott a nyomdáért, a nyomda zajáért, illatáért, a festékek, a vegyszerek fantáziavilágáért. Az ő emlékét is átadom most e kötettel Nektek!

1994. november 20. Egyesületünk életének egy sajátos pillanata. Vajda Erik elköszönni akaró – mégis elnökké választott – elnökjelölt üzenetet küld a négy nap múlva üléselő közgyűlésnek. A tagság bizalma, elnökké jelölése arra készíti, hogy programvázlatot adjon az Egyesület fejlődésének általa kívánatosnak gondolt irányairól. Érdemes ezt a programvázlatot idézni, hiszen máig érvényes tételket találhatunk benne. Elsőnek a fiatalokkal foglalkozik, hiszen, mint minden társadalmi jelenségnek, a könyvtárosságnak a jövője is a fiataloktól függ. Értük a szervezetekben, de központilag is még többet kell tenni. Támogatási módszerek lehetnek: K+F-témák meghatározása, előadói felkérések, konzulensek biztosítása, tanulmányutak. Aztán kimondja, hogy ugyan a szervezetek adják a tevékenység fő színtereit, de szükség lenne a kitűnően hasznos vándorgyűlések mellett több országos rendezvényre is. Félnapos vitaülések lehetnének ezek valamely aktuális könyvtárpolitikai vagy egyesületi témáról. Emellett kiemelkedően fontosnak tartja az együttműködést a többi könyvtárügyi és rokon szervezettel, a szakma központi intézményeivel. Az Egyesület szakmai elveit és arculatát pedig „befelé” is következetesen kell képviselni (Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 1995. 1. sz. 29–31. p.). Nem idézem a teljes írást, csak a számomra legfontosabb üzenetet jelentő pontokat emeltem ki. Ezek jól mutatják, hogy valójában milyen egyszerű feladatok ezek. De csak akkor, ha megvan rá az alkalmas ember.

Hogyan is mondta Papp István az OSZK-ban zajló 2011. évi MKE küldöttközgyűlésen ennek a kötetnek a könyvbemutatóján, március 31-én Budapesten, az OSZK VI. emeleti dísztermében? Nem tudom szó szerint idézni, de a lényege ez volt:

„Lenyűgöző a kötet, aminek jelentőségét sokféle módon lehet mérni. Mérhetjük súlyát (1,1 kg.), terjedelmét (758 p.), adatmennyiségét (a Gerő Gyula-féle kronológia egyes adatai is megjelennek a kötetben!). Mégis, leginkább az emberekkel lehet mérni ezt a kötetet, azokkal az emberekkel, akik hitelesítik a leírtakat és éltették az egyesületet. Az emberekkel, akik mind együtt végezték azt a munkát, ami az egyesületet jelenti. Azoknak az embereknek jár köszönet, akik ezt ránk hagyták örökül a 75 esztendő alatt.”

Az MKE története kapcsán Papp Istvánra, pontosabban Pistára (ahogy mindnyájan nevezzük) e gondolatokon túl is érdemes odafigyelnünk. Pista többszörösen kiérdemli a kitüntető figyelmet. Fantasztikus munkabíráásával és munkateljesítményével, káprázatosan gazdag műveltségével és olvasottságával, szakmai pozíciókban betöltött teljesítményével és persze az MKE-ben eltöltött múltjával, amit csak két adattal jelzek: 1972-től 1998-ig elnökségi tag, 1990–1994 között főtítkárr volt. Pista nem véletlenül hívja fel az „emberre” a figyelmet. A kötet a benne rejelő emberek, emberi teljesítmények révén válik hallatlanul izgalmassá. Az alkalmas emberek itt élnek, éltek közöttünk. Átlapozva a művet olyan forrásértékű csokrát kapjuk az elmúlt 75 év könyvtári történéseinek, eseményeinek, szereplőinek – megýkére és szakterületre lebontva, de országosan is –, amely ismeretek máshonnan be sem szerezhetők. Ezek sorából most a kitüntetetteket emelem ki. Az Egyesület mindenkori elnöksége ugyanis soha sem egyszerűen a jó munka elismerésének tekintette saját kitüntetését, az MKE emlékérmét, hanem egy meghatározott emberi és szakmai ethosz elismerésének.

„Az egyesület 1985-ben ünnepelte alapításának ötvenedik évfordulóját. Hosszas és alapos előkészületek folytak, külön bizottság alakult erre a feladatra, szép és tartalmas megemlékezést tartottak. Felemelő momentum volt, hogy ekkor, a jubileumi rendezvényen adták át első ízben az Egyesületi Munkáért Emlékérmet, az MKE saját kitüntetését, amelyet külföldi kollégák is elnyerhetnek.”

(Bényei Miklós, 27. p.)

Összeszámoltam, hányan lehetnek a kitüntetettjeink. 153-an vannak. Ebből 87 hölgy. A többség. Meg kell, hogy mondjam, a kezdetekkor elsősorban a férfiak kapták az elismerést, a 2000-es években azonban megfordult a trend, már alig találunk férfit a kitüntetettek között. Ez valamiféle tendenciára utalna? Nem keresem a választ, inkább csak hagyom, hogy végigfusson bennem a „kitüntetettekhez” kötődő emlékeim sora. Válogatok, hiszen oly sokan vannak. 2000-től indulok, a férfiakat keresem.

2000-ben Hermann István. Pista egyetemi csoporttársam volt. Már képzett és végzett történészként ült ismét iskolapadba. Pápai. Ha Pápát szeretni akarsz, akkor csak azt kívánom, hogy idegenvezetőd ő legyen. Korszak áll mögötte, s korszakot jelent ő is Pápa város könyv- és könyvtártörténetében. Mi van Veled, Pistám? Kiadványaitok éppoly gazdagok, mint anno, még a múlt század végén lehetett? Lelkesedéseitek most is üzen a városnak, a városkörnyéknek és mindenkinek? De jó lenne, ha mindebben semmi sem változott volna! Csak talán a könyvtárak, a csodálatos műemlék, bár könyvárnak nehezen viselhető kastélyotok változhatnak idővel. Hányszor álmotunk már Pápának is korszerű könyvtárat!

2001. Hajnal Jenő, akivel személyesen 2010-ben ismerkedhettem meg. Továbbképzésre mentem hozzájuk Zentára. Fantasztikus munkabírás! Róla és munkatársairól ez jut eszembe. Nemcsak azért, mert valóban sokat dolgoznak, hanem azért is, mert mindezt a sokat „kétszer teszik, kétszer mondják el”. Aki érti, az tudja, hogy magyarnak lenni Magyarország határán túl azt jelenti, hogy neked kétszer annyit kell letenned az asztalra, akkor talán néznek annyinak, mint másokat. Hála Istennek, Jenőék, mint ahogy oly sokan a határ túloldalán, képesek még ettől is többre.

2002. Kégli Ferenc bibliográfus. Az OSZK-ban munkatársam lettem, nem közvetlenül, csak távolról figyelhettem munkásságát. Személyisége megragadott. Egyik nagyszerű munkája az *Életrajzi források a helyismereti tájékoztatáshoz* című *Regionális és lokális életrajzgyűjtemények válogatott, annotált bibliográfiája* alcímű kötet, amely a Könyvtári Intézet gondozásában jelent meg 2005-ben. A MEK-ben is hozzáférhető. Már a bevezetése is megható, hiszen Berzsenyit idézi:

*Messze setétedik már a Ság teteje,
Ezentúl elrejtí a Bakony erdeje,
Szülőföldem, képedet.
Megállok még egyszer, s reád visszanezék.
Ti kékelő halmok! gyönyörű vidékek!
Vegyétek bús könnyemet.*

A könyvek talán még alkalmasak arra, hogy belénk égessék, mi, könyvtárosok, emberekkel foglalkozunk. Ezt tesszük, ha műveiket gondozzuk, ha kultuszukat ápoljuk, és akkor is, ha a fiatalabb nemzedék szemét rányitjuk múltunk csodáira.

2003. Boda Miklós, a Baranya Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese. Vele a kötetben szerzőként is találkozhatunk, hiszen ő állította össze az MKE Pécsi és Baranyai Szervezete történetét bemutató fejezetet (239–248. p.).

„A szervezet létrejöttében fontos szerepe volt annak, hogy a Pécsi Egyetemi Könyvtár 1974-ben ünnepelte alapításának 200. évfordulóját, jogelődjének tekintve a könyvtár különgyűjteményét képező egykori püspöki könyvtárat... ” (239. p.). „1991 novemberének jelentős eseménye, hogy a magyar és szlovák egyesület megállapodása alapján négytagú szlovákiai könyvtáros delegáció látogat Pécsre, majd a következő hónap végén a Pécsi és Baranyai Szervezet négytagú delegációja utazik pozsonyi vizontlátogatásra” (241. p.). Rá éppen húsz évre, azaz most, 2011-ben, az immár harmadszor Pécsen rendezett vándorgyűlésen az a Silvia Stasselová asszony kap MKE-emlékérem kitüntetést, aki a szlovák partnerszervezet elnöke. Lám, semmi sem lehet véletlenül ezen a Földön. Helytörténet – nemzetiségi ügyek – határon túli kapcsolatok. Úgy tűnik, ezen a vidéken, Baranyában ezek a „virágok” otthonra letek, jó termőföldben vannak.

2004. Kolivosko István, Szlovákia. Istvánról – be kell, hogy valljam – nem tudok. Érdeklődnöm kell. Ó, hát furcsa is lenne, ha nem lennének új és újabb felfedezésre méltó személyek, momentumok e közös, de mégis ahány tag, annyi módon megélt élettörténetben.

2005-ben nincs férfi kitüntetett.

2006. Horváth Sándor Domonkos és Nagy Zoltán. Mindketten „csuda figurák”. Olyanok, akik a munka és a megszólalás mesterei is egyben. Akik többek, mint könyvtárosok. Ugye, talán magyarul sem kell. Különleges személyiségek. Oly könnyűek, mint a puha, meleg víz, ami halkan csobban, miközben körülölel, és oly nehezek is egyben, mint általában azok az emberek, akik nem önmagukért, hanem a barátjukért, a céljaikért, a könyvtárügyért harcolnak. Olyanok, akik ugyanakkor egyik a könyvtár és a könyvtárügy szeretetében és tiszteletében.

2007. Pálvölgyi Mihály. Tanár úrról talán egy diákja szólhatna a legőszintébben. Én magam nem voltam tanítványa. Csak „távolról” figyelem tevékenységét. A „szombathelyi műhelyhez” tartozik. Ahhoz a közösséghez, amely kisvárosi keretben igazi nagyvárosit alkot.

2008-ban nincs férfi kitüntetett.

2009. Gerber György. Aki nem is gondolta, hogy könyvtáros lesz. 1994-ben azonban – álláskeresés céljából – betért a szentendrei Pest Megyei Könyvtárba. És ezzel elkezdődött egy máig ívelő folyamat. Jelenleg igazgatóhelyettesként tevékenykedik. Szakmai feladatai közé a megye könyvtárainak segítése tartozik. Nem tesz nagy dolgokat, mégis az fantasztikus, ahogyan teszi. Ahogyan mindenkivel be-

szél, szót ért. Irányít, összehangol, figyelemmel kíséri az európai uniós fejlesztési, pályázati lehetőségek kihasználását. Rendkívül sokféle tevékenységéből kiemelhető a *Pest Megyei Könyvtáros* című lap szerkesztése, valamint munkája az MKE Helyismereti Könyvtárosok Szervezetében és a Pest Megyei Szervezetben is.

A sor, az MKE emlékérmesek sora a kötetben 2009-cel zárul, hogy jölessenek „Az év fiatal könyvtárosa”, a „Füzéki István emlékérem” birtokosai, a Gombocz-ösztöndíjasok. Tessék csak lapozni tovább a névsorokat!

Ha az „emberekkel mérjük a kötetet”, akkor már nagyon itt az ideje annak, hogy végre szóljak Bényei Miklós tanár úrról, a kötet főszerkesztőjéről, a mű atyjáról, létrehozójáról, aki a már említett márciusi küldöttközgyűlésen minden résztvevőnek, szerzőtársnak (a kötet tartalomjegyzéke szerint 43-an vannak!) külön is köszönte a közreműködést, és az alábbiakról tájékoztatta a jelenlévőket:

A kötet gondolata 2007-ben született meg. 2008. október 2-án volt az első szerkesztőségi ülés. Nagy Zoltán végezte a képek szerkesztését. 2008 végén indult a tényleges munka, ami sajnos, betegsége miatt megszakadt. Mivel a kötet megjelenését az NKA támogatta, ezért határidő-módosítást kellett kérni. Így a kiadvány az eredetileg a 2010. őszi jubileumi konferenciára történő megjelenés helyett 2011. március végére, a küldöttközgyűlés időpontjára készült el. Az idő rövidsége miatt a kötetből sajnos, a mutató kimaradt, a kiadvány e nélkül jelent meg.

Bényei Miklós szerepe a kiadvány megjelenésében több mint óriási. Azért is, mert a kötet terjedelme átlagon felüli, mert elképesztően hatalmas tényanyagot tartalmaz (75 év, ezen belül több mint 30 szervezet történetét tárja elénk). És azért is, mert tanár úr nem csupán szerkesztette az anyagot, nem csupán ösztönözte, segítette a résztanulmányok íróit, hanem *Az egyesület történelmi útja* című bevezető tanulmányával, valamint *A Magyar Könyvtárosok Egyesülete Vándorgyűlései. Szakmai programok, előadások viták* című összeállításával át is tekintette az MKE történetét. Véleménye szerint jellemző a szakmára és az egyesületre a nemzetköziség, a lépéstartás, az utánpótlás biztosításáért érzett felelősség, a képzések fontossága, a sokszínűség, az érdekvédelem, az intézményi támogatottság és a jeles személyek feladatvállalása a szervezetben. Megállapította azt is, hogy fény derült arra, hogy iratok kallódnak, ismeretlen helyre kerültek, hézagosak a dokumentumok már 45 év távlatában is. Ezért fontos, hogy legyen folytatása a munkának. Örömmel elmondható, hogy a Fejér, a Veszprém és a Nógrád megyei szervezet ön-maga is lépett, és kiadványt jelentetett meg saját történetéről. Ezekre a résztanulmányokra a továbbiakban is szükség van és lesz. Végezetül tanár úr felhívta a figyelmet arra, hogy az MKE történetének feldolgozása kapcsán kidolgozandó témák sokasága javasolható a kutatóknak, szakdolgozóknak.

Bényei tanár úr intelmei, tanácsai akkor válhatnak valóra, ha a kötet nem a könyvtárvezetői szoba porosodó könyvespolci tartozéka, hanem a kollégák mindennapi munkaeszköze lesz a jövőben. Azzá lehet és azzá is kell, hogy váljon, mert a megjelent kötet egyben szakmatörténet is. Országos szinten, de az egyes

megyékre, valamint szakterületekre elkülönítve is hűen tükrözi a könyvtárügy elmúlt évtizedeinek törekvéseit, irányait, szereplőit és eredményeit.

Az MKE története fényesen bizonyítja, hogy az egyesületi munka a könyvtárügy elválaszthatatlan része. Az egyesület tisztségviselői, tagjai a magyar könyvtárügy pótolhatatlan szereplői. Tevékenységükhöz az MKE nyújtotta és nyújtja ma is a keretet. Ennek híján könyv-, könyvtár-, könyvtári ellátás történetünkben számos gondolat és kezdeményezés számára egyszerűen nem lett volna hely, nem lett volna megszólalási lehetőség és képviselési forma. A tevékenység összetettségét és tartalmi gazdagságát az a kétszáz oldal (541–740 p.) is bizonyítja, amely a kötet végén kapott helyet, s amely lapokon az MKE tagszervezeti tevékenysége kerül időrendben az olvasó elé, valamint a 457–486. oldalakon található fejezet, amely az MKE 75 évének fontosabb eseményeit villantja fel. Ezekből néhányat én is kiemelek:

1935. június 26. – Alakuló közgyűlés.

1936. március – Budapestre látogat az IFLA elnöke.

1937. – Az első könyvtárosképző tanfolyam.

1938. – Az egyesület a FID tagja lesz.

1956. – Megalakul a Magyar Könyvtárosok Szabó Ervin Köre (SZEK).

1959. szeptember 14–17. – Az első hivatalos SZEK-küldöttség részt vesz az IFLA közgyűlésén. Átadják a kör munkájáról és a magyar könyvtárügyről szóló beszámolót.

1964. január 30. – A SZEK első küldöttközgyűlése.

1968. május 23–26. – Az egyesület képviselőjében Sallai István részt vesz az NSZK közművelődési könyvtárosai egyesületének duisburgi konferenciáján.

1969. június 27. – Tata, az első Vándorgyűlés.

1972. augusztus 28. – szeptember 2. – IFLA-közgyűlés Budapesten. Helyszín: az MTA. Téma: Az olvasás a változó világban. Több mint ezer résztvevő, 131 előadás 23 szekcióban.

1980. január 14. – Köhalmi Béla-émlékkülés az MTA, az illetékes minisztérium, a FSZEK és az MKE rendezésében.

1985. március 13. – A Magyar Könyvtárosok Egyesületéért Emlékérem (MKE emlékérem) alapítása.

1995. április 22–25. – A Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál keretében az első Könyvtáros Klub.

2000. február 24. – „Az év fiatal könyvtárosa” elismerő cím alapítása. Az első kiírás 2001-ben született meg.

2002. február 19. – Az MKE immár közhasznú szervezet.

2004. november 15. – Stratégiai program – együttműködés a határon túli magyar könyvtárosokkal.

2006. január 17. – „A magyar könyvtárosság etikai kódexe” elfogadása.

2007. szeptember 12. – „Versenyképes ország – versenyképes könyvtárossal” rendezvénysorozat nyitó konferenciája.

2008. január – Új MKE-stratégia a 2007–2010 közötti időszakra.

2009. szeptember 7. – Indul a „Menet” projekt, az infokommunikációs eszközök és szolgáltatások iránti érdeklődés felkeltésére, a szolgáltatások generálására.

Ezek a gondolatok és események jutottak eszembe az MKE jubileumi kötet kapcsán. És persze a köszönet. Köszönet valamennyi szerzőnek, minden közreműködőnek. Köszönet az NKA-nak a forrásért, a tördelőszerkesztőnek, a nyomdának munkájukért, és mindezek sorában Nagy Anikó főtítkárnak, aki a főszerkesztő jobbkezeként az anyaggyűjtéstől a megjelenésig koordinálta a munkát. Minden szerző, közreműködő nevében jószívvel ajánlom, hogy vegyék kézbe az egyesület jubileumi kiadványát.

(A Magyar könyvtárosok Egyesületének története 1935–2009 Jubileumi kiadvány. Szerkesztette Béneyi Miklós ; közreműködött Nagy Anikó ; képszerkesztő Nagy Zoltán ; technikai szerkesztő Korpás István. – Budapest, Magyar Könyvtárosok Egyesülete, 2011. 758 p.)

Fehér Miklós

A neveléstudomány és a közoktatás szolgálatában

Az OPKM története 1958–1990

Konferenciával ünnepelte 2008 novemberében fennállása (újraindítása) ötvenedik évfordulóját a jelenleg az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet részjogkörű intézményeként működő Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, amely – küldetésnyilatkozata szerint:

„a neveléstudomány és a közoktatás magyarországi információs, neveléstudományi és kulturális központja. Gyűjti és szolgáltatja a neveléstudomány szakirodalmi információit, ápolja, őrzi és közkinccsé teszi a pedagógia tárgyi emlékeit és dokumentumait. A pedagógiai nemzeti szakbibliográfiák és szakirodalmi adatbázisok előállítójaként a neveléstudomány szakirodalmi információs rendszerének bázisintézménye. Szakmailag támogatja a pedagógiai szakkönyvtárak és az iskolai könyvtárak munkáját, gyűjteményeivel és szolgáltatásaival, múzeumi és kiadói tevékenységével, információs és koordinációs munkájával elősegíti a neveléstudomány és az oktatásügy területén dolgozók széles körű tájékoztatását, gyakorlati és elméleti munkáját, szakmai továbbképzését, önképzését, a pedagógiai kutatást, a pedagógusjelöltek felkészítését hivatásukra. Kulcsfeladata van az európai integráció szempontjából lényeges nemzetközi oktatási információk feldolgozásában és terjesztésében, a terminológiai fejlesztési munkákban.”

S hogy miért szerepel az évforduló kapcsán a „fennállás” mellett az „újraindítás” kifejezés is? Azért, mert az 1877 és 1933 között már létezett a szakmai/szellemi előd: az Országos Tanszermúzeum (később Országos Pedagógiai Könyvtár és